

La Creu del Pedró i la festa de la Santa Creu a Begues

Diu Joan Amades al capítol del Costumari Català dedicat al 3 de maig: *“Avui l'Església commemora la troballa o invenció de la Santa Creu, perduda durant els primers temps del cristianisme i trobada per Santa Elena. Avui té lloc la benedicció del terme des de les creus termenals. Com que antigament s'aixecaven en despoblat, a la partió dels termes, s'organitzaven processons que anaven pels camps i entre els conreus. Els vells pobles precristians, vers aquest moment de l'any, també organitzaven seguicis que voltaven pels camps amb torxes enceses i es lliuraven a devocions de tipus preservatiu i lustral encaminades a fertilitzar i protegir els conreus i els fruits”*. (Amades 1950, Vol.3, p.550-551). Amades relaciona aquesta festa amb un culte als genis lítics conegut a tot Europa pel qual es veneraven els monuments megalítics: *“Per tal d'esborrar el deix gentilític, fou corrent col·locar creus damunt dels dolmens i més encara dels menhirs, la majoria dels quals estaven coronats de creus de ferro o de fusta més o menys grans segons els casos. Hi havia menhir que feia l'ofici de creu de terme, i algunes d'aquestes creus foren obrades amb les pedres dels megàlits que van substituir. Per Santa Creu, el dia 3 del present mes (maig) el sacerdot anava en processó a través dels camps i dels conreus fins als vells monuments cristianitzats, i des d'allí beneïa el terme per quatre vegades encarat als quatre vents”* (p.393).

Un altre costum relacionat amb aquesta festa, és que *“En alguns indrets els galants feien creus ben atapeïdes de flors i la vigília de la Santa Creu les penjaven d'amagat a l'arbre enfront la barraca de la promesa, a fi que així que ella sortís a la finestra se la trobés davant. Aquesta galania, feta amb gran reserva, era motiu de joia i satisfacció per part de les donzelles, que no tocaven per res la creu per tal que el testimoni amorós fos ben perdurable”* (Amades 1950, Vol.3, p.435).

Explica també Joan Amades que el 14 de setembre se celebrava una segona festa de la Creu que marcava l'inici de la verema: *“Temps enrera, des del diumenge següent immediat a la Santa Creu de Setembre, cada diumenge, abans de la missa major, a les parròquies de pagès es comunia el temps. El rector, revestit amb capa vermella, amb la veracreu a les mans i acompanyat dels escolanets, sortia vers el pedró que solia haver-hi davant dels temples rurals. En beneir feia una creu amb la veracreu i conjurava el temps, amb la invocació del Senyor perquè l'alliberés del llamp i la tempesta”*.

A Begues també se celebraven aquestes dues festes de la Sta. Creu, sobretot la del 3 de maig, doncs de la del setembre a penes hem trobat referències. En aquesta festa els vilatans i les autoritats públiques i religioses pujaven en processó al Pedró, des d'on es beneïa el terme, es demanaven bones collites i es conjuraven les tempestes (Solans i Bondia 2001). A l'arxiu parroquial consten diverses pujades en processó al Pedró per la festa de la Santa Creu per a beneir el terme (AHPB, fons parroquial: UC 3005, 03.05.1925). Desconeixem des de quan se celebrava aquesta festa a Begues. La primera menció de la benedicció per la festa de la Santa Creu s'ha localitzat a la Consueta de l'any 1763 (AHPB, UI 2A, UC 9, diapo 15, maig), i després saltem al 3 de maig de l'any 1803, on inserida en la llibreta diària de celebració d'oficis religiosos l'ecònom de la parròquia anota: missa pel poble i ofici de la Santa Creu (AHPB: UI 3B, UC 90, 03.05.1803, Mata, 2018). Posteriorment, a les mencions a la festa ja s'esmenta la pujada al Pedró, com per ex. els anys 1924, 25, 29 i el 30, malgrat que el 1929 esmenta que es beneïx des de la porta perquè plovia. L'any 1931 el rector també ho fa des de la porta de l'església a causa de la seva salut, i l'any 1934 esmenta que se celebra en un altar aixecat on ha d'estar l'església gran (la que no es farà fins l'any 1955), el qual diu que des de llavors serà el nou Pedró (AHPB, UI 2A, UC 10). El maig del 1936 esmenta la “processó i versos en l'altar (“del mig del terreny” frase tatxada) de la creu de la benedicció del terreny”. La darrera pujada i benedicció documentada

des del Pedró va ser doncs el 1930, tot i que és possible que també es fes el 1932 i 33. L'any 1964 consta la benedicció del terme el 3 de maig (AHPB, UI 2B, UC 12), però atès que la creu del Pedró havia estat arrencada l'any 1936 de ben segur que no es va fer des d'allà.

La pujada al Pedró es feia cap a les 8'30-9h, i molt èxit no devia tenir als darrers anys, doncs l'any 1924 el rector es lamenta (diu textualment "una llàstima") per què hi va anar molt poca gent: un sol home (sr. Sadurní) i 9 dones. El lament no deuria tenir gaire resposta, ja que l'any 1930 només hi van pujar el sr. Sadurní, el Sastre i algunes dones (sic).

29 Dia s. Creu major missa Novena hora marrial, any benedicció floris; Professó
 Maig
 Dia s. Creu any missa major benedicció del terme, se torna al altar propi. Dona la companyia caritat donse sou, i se diuen del goig.

Anotació celebració ofici Sta. Creu del maig de 1763 (AHPB, UI 2A, UC 09, diap. 15)

Missa major se diu desde s. creu maig fins a la de Septiembre a dos hora, Professó lo demey temps a la onse. Tot lo any en los ^{primer} Divinenges any de la missa major se fa Professó ~~al Repox, se circueix las 10 horas, y se diuen del goig.~~
~~al Repox, se circueix las 10 horas, y se diuen del goig.~~
 luego Repogés de tempore. ~~se diuen del goig.~~
 honca ~~se diuen del goig.~~
 menço any la missa major, en la Capella del Repox.
 Desde s. creu de maig, fins a la del Septiembre al Divinenges cantigón Lavis se diu lo Lavis, vocane basellada cada vezada se anomena lo s. Nom Jery al Inclinaro Capire algunas, com al acabarre.

Dos esments de les dues festes de la Santa Creu amb processó, la de maig i la de setembre (AHPB, UI 2A, UC 09, diap.10, any 1763).

Sta Creu - Benirem el terme al Propri surdint la professó a 3/4 de 9. Molt poca gent. Un sol home (el sr. Sadurní) i 9 dones. Es una llàstima.

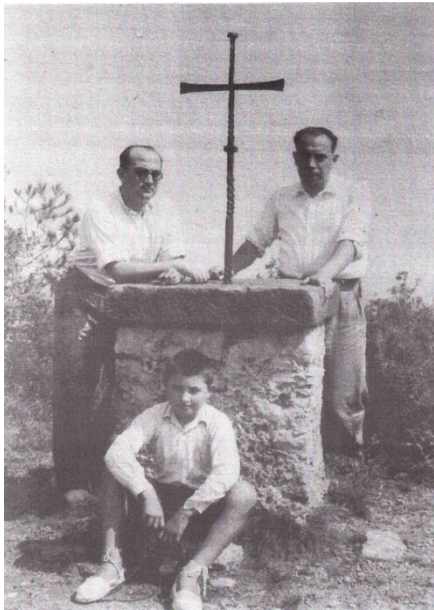
Festa Santa Creu amb processó fins el Pedró, maig 1924, (AHPB, UI 2A, UC 10)

3 maig, Sta. Creu. Plou i benirem desde la porta.

Festa Santa Creu des de la porta perquè plou, 3 maig 1929 (AHPB, UI 2A, UC 10)

La creu original estava emplaçada dalt del puig del Pedró, sobre un pilar de pedra calcària amb un altar format per una llosa de sauló (gres) vermell que servia per a la cerimònia anual. Al inici de la Guerra civil, a finals de juliol del 1936, la creu de ferro va ser arrencada i llençada pels voltants, però el carreter de cal Forner la va trobar i amagar. Passada la guerra la van lliurar als germans de la Sagrada Família (escola Sant Lluís), propietaris de la finca (testimoni oral de Jordi Guasch i Paucirerol, Medina 2000). El llarg parèntesi causat per la guerra civil i la manca de la creu in situ van fer

que la benedició des del Pedró quedés oblidada, per la qual cosa fins i tot es va perdre el camí.

A l'esquerra la creu original abans de la guerra (arxiu CEB, cedida Joan Romagosa), a la dreta ubicació actual de la creu original (capella escola Sant Lluís).

L'any 2000, en Joan Romagosa de cal Joan del Pere va cedir al CEB una fotografia antiga de la creu gràcies a la qual es va poder comprovar que la creu original era la que estava ubicada sobre el campanar de la capella de l'actual col·legi Sant Lluís de Pla i Amell, on encara es conserva. Amb el model de la postal el CEB va encarregar una reproducció al ferrer Rafael Artigas, que la va fer altruísticament. Mentrestant es va obrir un accés al Pedró aprofitant un camí per extreure pedra que s'hi aproximava des de l'antic forn de calç del Mas Glassat, ja que de tanta malesa que havia crescut no es va trobar el camí original pel qual el Pep Pañella de cal Paulo recordava els llums de les torxes que pujaven per la obaga fins el collet (on hi ha el dipòsit d'aigua). Un cop obert la nova drecera fins dalt, en Jaume Garcia amb els companys voluntaris de l'ADF van desbrossar l'esplanada, i després en Jaume Viñas i en Josep Clavé van reconstruir l'altar amb els fragments que quedaven al seu entorn. Finalment, el 6 de maig del 2000 (el diumenge més proper a la festivitat de la Santa Creu) es va portar a terme la restitució de la creu sobre el pedró original, amb la benedició del terme per part de mossèn Francesc Crespo, tot posant una rajola de ceràmica commemorativa.

A l'esquerra en Joan Romagosa, el nen que apareix al peu de la foto antiga de la creu. A la dreta, en Rafel Artigas, el ferrer que va obrar la nova creu.

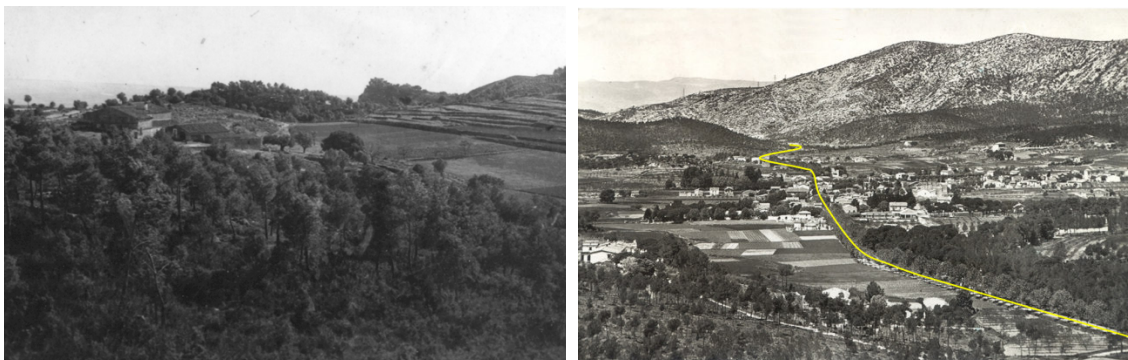
Imatges de l'acte d'inauguració del 6 de maig del 2000 (fotos CEB)

Arrel d'una caiguda accidental del mossèn durant la pujada, els anys següents i fins el 2007 el terme de Begues es va beneir des del camí de les Planes. Després la tradició va quedar novament oblidada i la vegetació la va tornar a envoltar fins quasi fer-la desaparèixer. L'any 2021 el CEB va repassar el camí de pujada al Pedró i l'esplanada que envolta la creu. Igualment es va iniciar la recerca del camí original perdut per a la seva possible restitució i ús en el futur, ja que tenim la voluntat d'organitzar una pujada el 1er diumenge de maig de cada any en record de l'antiga tradició.

Situació estratègica de la Creu del Pedró.

L'estratègica situació del puig del Pedró, des del qual es domina visualment tot el pla de Begues (amb vistes de l'església vella i de la major part de les masies que hi ha), però també del castell d'Eramprunyà i del camí ral (des del coll de Campamar fins la creu del Pedró de Sant Climent de Llobregat), no sembla producte de l'atzar. És molt

probable que en època medieval hi hagués allà un punt de guaita per a vigilar i anunciar als guardians del castell la possible aproximació per ponent dels sarraïns cap a la gran ciutat de Barcelona, visible també des del Pedró. La necessitat de vigilància de la Marca en època de frontera i la manca de comunicació visual entre Begues i el castell del que depenia, quedarien perfectament cobertes des d'aquest punt tan estratègic a tocar de l'església. La localització de restes de ceràmica ibèrica al seu cim demostren que ja era un lloc apreciat (habitat?) en època precristiana.

Visió del castell i del camí ral des del Pedró als anys 50 (assenyalat amb color groc)

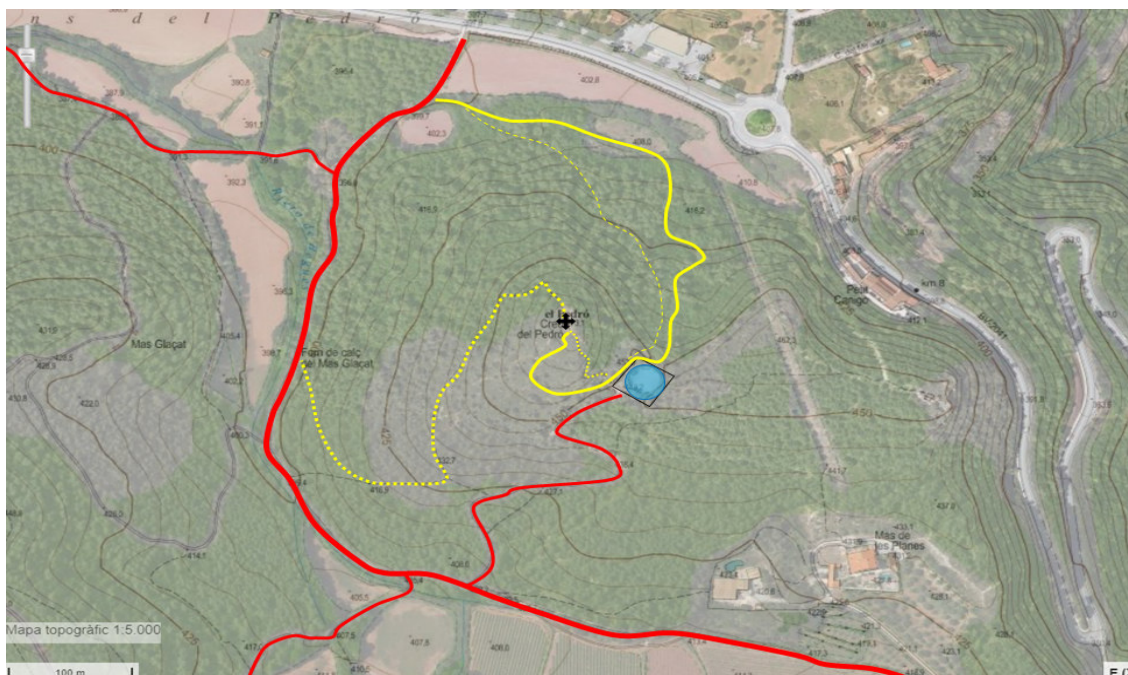
Recuperació del camí vell

Com que el camí vell no surt a cap plànol antic ni modern, l'any 2022 hem iniciat la recerca sobre el terreny seguint les indicacions que ens va donar en Pep Panyella de cal Paulo, i analitzant les fotografies aèries antigues on s'intueix el traçat (dels anys 1946, 56, 65 i 74). Arrel d'aquesta recerca s'han localitzat dos traçats diferents (més o menys visibles a les fotos aèries esmentades) que en tots dos casos van quedar parcialment afectats per la construcció l'any 1974 de varies pistes forestals destinades a accedir al lloc on es construiria el dipòsit de l'aigua, fer-hi passar una conducció (hem trobat restes de tubs cremades per l'incendi del 1982) i que també es van aprofitar per a extreure fusta. Tots aquests camins es van abandonar poc després, quan es va fer la instal·lació definitiva que baixa soterrada per la pista del costat sud, de forma que els camins es van convertir en torrenteres i els senglars es van fer els amos i senyors d'aquella densa i selvàtica obaga. La manca d'estructures antigues de pedra seca i les alteracions fetes per les excavadores als anys 70 no ens permeten assegurar quin dels dos traçats localitzats (que ha calgut reobrir parcialment per resseguir-los) era l'original, ni tampoc acabar de definir el traçat exacte d'alguns trams, pel que s'ha escollit el de menys pendent.

Fotos aèries del 1946 (amb camins antics) i del 1974 (amb pistes forestals obertes)

Camí del Pedró (en groc). Amb puntejat el camí obert el 2000. Amb traçat continu el camí vell recuperat el 2022, i amb guionets prims el 2n traçat localitzat.

Un cop arribats al dipòsit, s'ha localitzat i reobert un antic tram que costreja suaument el vessant cap a la solana (a diferència de la drecera actual que s'enfila amb gran pendent entre penya), però en no trobar indicis del darrer tram que pujava a la creu (que tampoc no es veu a les fotos aèries) l'accés final fins el Pedró s'ha fet obrint un pas pel pendent més suau.

Atès que el camí arrenca uns 250m abans de l'antic forn de calç, el recorregut es redueix força respecte el que fèiem fins ara, però la millor avantatge (a part de saber que hi pugem seguint el traçat aproximat del camí tradicional) és que no hi ha cap tram amb un pendent excessiu.

CEB, 1 de maig de 2022
XPV

Bibliografia

- AMADES, Joan. Costumari català, el curs de l'any. Salvat editores, S.A. Vol. III i V, 1950 (4ª edició en facsímil 2003).
- AMB (Àrea Metropolitana de Barcelona). Vols històrics.
- DOS PUNTS DOCUMENTACIÓ I CULTURA, SL: "25 segles d'història, un temps per viure un espai per conviure", Petit Casal, Ajuntament de Begues, 2014.
- ICGC-Vissir3. Ortofotos per anys.
- MATA, Víctor: Estudi de les creus processionals del terme de Begues (Inèdit), 2018.
- MEDINA VICIOSO, Vicente: La creu del Pedró, amagada i redescoberta. "L'Eixarmada, 6", Centre d'Estudis Beguetans, 2000.
- PARELLADA VILADOMS, Xavier: "Història de les creus de Begues", Centre d'Estudis Beguetans (inèdit), 2015.
- SOLANS, Conxita i BONDIA, Maria Rosa: "Begues", Col·lecció la Creu de Terme, núm. 14, Valls, 2001.
- SOLANS I RODA, Conxita: La festa religiosa i la festa laica, les consuetes de Begues, segles XVIII-XIX, CECBLL, a "Materials del Baix Llobregat", núm. 7, 2001.
- TRIADE: "Mapa del patrimoni cultural de Begues", Diputació de Barcelona, 2010.